СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 257. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 3. падолиста, 1924. VOL. XXXII. No. 257. Jersey City, N. J., Monday, November 3, 1924. THREE CENTS

Грізьба кровавих заворушень через Ку-Клакс-Клен.

НАЙЕЛС, Огайо, 31. жовтня.— Ворожнеча межи прихильниками та ворогами потайної організації Ку-Клакс-Клена дійшла до того, що ціле се місто перемінилося на ворожі табори.

Місто сподіється нападу Ку-Клакс-Клена на завтра. Через те міські урядники постаралися о допомогу стейтового війска, які розтаборилися в місті. Клен відгрожується урядникам міста, і їх стережуть специяльні сторожі. Купці забарикадовують свої крамниці, а богато мешканців міста покидає свої доми.

Все се почалося з того, що до міського уряду внесли рівночасно прозьби о дозвіл на наради вулицями міста Ку-Клакс-Клен та їх противники, Лицарі Горіючого Кола.

ЧЛЕНИ КУ-КЛАКС-КЛЕНА ЗНОВА НАПАДАЮТЬ НА НАРОДНІ ЗБОРИ.

ТРОЙ, Ню Йорк, 31. жовтня. — На демократичні передвиборчі збори, що відбувалися нині в Бойнтоні, напали нині кілька членів Ку-Клакс-Клена, одітих у повні одівала сеї організації та старалися розбити збори, кидаючи на дім камінnем та стріляючи до нього. Кількоро осіб віднесло легкі ушкодженнятіла від розбитого цкла, але віча не розбито.

СЕНАТОР БОРОНИТЬ МОВЧАНКУ КУЛИДЖА В СПРАВІ КЛЕНА.

ПРИНСТОН, Ню Джерзі, 31. жовтня. — Сенатор Пепер обороняв мовчанку Кулиджа про Ку-Клакс-Клен. Він говорив, що, якби президент виступив з такою заявою, як від нього домагаються противники Клена, то се бувби урядовий виступ проти одної ґрупи населення, а такий виступ зі сторони уряду, на думку сенатора, бувби безправним.

ВИБОРЧІ ФОНДИ.

ШИКАҐО, Илинойс, 31. жовтня. — Послідні обчислення виборчих фондів трох великих партій виказують, що републиканці зібрали досі 3 міліони 742 тисячі долярів, демократи 552 тисячі 368 долярів, а поступовці коло 275 тисяч долярів.

Обі послідні партії мають недобори, бо видали більше як досі зібрали.

ЗАКЛАДАЮЧІСЯ ЗА КУЛИДЖОМ.

НЮ ЙОРК, 31. жовтня. — Охочі до закладів Американці далі сильно переконані про певну побіду Кулиджа, бо вони готові давати 9 долярів на Кулиджа за кождого 1 доляра проти Кулиджа.

СЕНАТОР ЗАКИДАЄ ЮНІЙНИМ ПРОВІДНИКАМ ПРОДАВАННЄ СВОЇХ ЧЛЕНІВ.

ЯНҐСТАВН, Огайо, 31. жовтня. — Сенатор Ґвілер, поступовий кандидат на уряд віцепрезидента Злучених Держав, виступив у своїй промові остро проти провідників робітничих юній. Він закидав їм, що вони повязалися з політиками та продають їм свої впливи в юніях.

ЛА ФОЛЕТ НАЗИВАЄ МЕЛОНА СПРАВДІШНИМ ПРЕЗИДЕНТОМ.

ПИТСБУРҐ, Па., 31. жовтня. — Поступовий кандидат сенатор Ла Фолет назвав в своїй виборчій промові секретаря скарбу Мелона справдішним президентом Злучених Держав, а Кулиджа лишень мешканцем у Білім Домі.

ДЕЙВИС ОСУДЖУЄ ВЕЛИКИЙ ВИБОРЧИЙ ФОНД РЕПУБЛИКАНЦІВ.

НЮ ЙОРК, 31. жовтня. — Демократичний кандидат заявив у своїй промові, що републиканці збирають на свою виборчу кампанію гроші в той спосіб, що з їх закликів видно, що вони обіцюють всякі ласки своїм будучим жертводавцям.

СВЯЩЕННИКА-УБИЙНИКА УВІЛЬНЕНО.

МОНТРЕАЛЬ, Канада, 31. жовтня. — Аделярд Дельорм, римо-католицький священник, ставав нині знова перед судом обжалований за вбитте свого первого брата в цїли побрання по ньому обезпечення.

Дві попередні росправи скінчилися незгодою серед лави присяжних суддів. Сеся росправа скінчилася просто увільненнем обжалованого від вини й кари. Оборона боронила його яко божевільного.

ПРОПАЛА ВЕЛИКА ЛОДКА НА МОРЮ.

НЮ ЙОРК, 31. жовтня. — Военний корабель Трентон виїздить завтра рано на північний Атлянтійський Океан шукати за вітрильним кораблем Ериксоном, що виїхав які два місяці тому з Норвеґії та поплив до берегів Лябрадору, пробуючи відбути дорогу, яку мали перебути перші білі люди, що добилися були до Америки ще перед Колумбом.

ГЕРОЙСЬКА ФУНДАЦІЯ РОЗДАЄ НАДГОРОДИ.

ПИТСБУРҐ, Па., 31. жовтня. — Комісія Карнеґівської Геройської Фундації оголосила 48 геройських надгород за геройські вчинки коло ратовання людського життя.

Межи надгородженими є покійний Джан Шісман, сторож на рампі зелізниці в Стілтоні, в стейті Пенсилвенії, котрий погиб, ратуючи дитину з тору; Герман Сантов, котрий пробував вратувати дитину, що попала під електричний дріт; пані Мей Кравел, котра вратувала хлопця, потапаючого в ріці Гудсоні; тощо. Більшість з надгороджених погибла при ратованню потапаючих. В їх случаю надгорода припала найблизшим кревнякам. Як надгороди роздано то медалі, то надгороди в одноразовій грошевій сумі, то в місячній пенсії, або підмозі для покінчення школи.

Фундацію сю заложив відомий американський міліонер-філянтроп Карнеґі.

АРЕШТУВАННЯ 350 СТІП НАД ЗЕМЛЕЮ.

Кемден, Н. Дж. 31. жовтня— Коли кемденський детиктив Говард Смит хотів арештувати Абеля Смит з міста Норфовка, в Верджінії, працюючого ту при одній будові за те, що він не дає удержання своїй жінці і і троїм дітям, він застав його 350 стіп над землею. Коли дитектив сказав Джовнсови, що він має приказ арештувати його, Джовнс відповів йому „Ходи сюди й арештуй мене". Детектив поглянув в гору, завагався хвилину, але відтак таки дістався елевейтром та почерез руштовання до Джовнеа, і арештував його після своїх приписів права.

„АМЕРИКА ПРАВИТЬ СВІТОМ'

Шикаго, Ллинойс, 31. жовтня Сесил Робертс, Анґлієць та кореспондент богато англійських ґазет, виголосив тут відчит, в якому виказував, що світом править нині Америка.

МОРЯКИ ВІДДАЛИ УРЯДОВИ КОРАБЕЛЬ

Ню Йорк, 31. жовтня. — Моряки англійського вітрильного корабля Дороті Смарт віддали урядови корабель, котрий пачкував до Злучених Держав горівку, а на котрий їх забрано проти їх волі силою.

АРЕШТИ В ХОЛМСЬКОМУ ПОВІТІ.

Дня 26. вересня заарештовано з Вербиці солтися Марко і з Серняви Евстахія Волощуна. Після переслухання — Волошуна випущено. Цікаве то, що коли при переслуханню Волошуна на запитання якої він народности, відповів української — послідувала замітка поліціянта „;Такі пан українець як я жид"... А деж конституція, котра забезпечує свободу віри, переконань і плекання рідної мови?... Чи конституція не обовязує поліцейських?

САМОГУБСТВО ОПУЩЕНОЇ МАТЕРІ.

В Зашкові під Львовом кинулася оноді в кирницю опущена своїми дітьми Магдалена Кіляновська.

ГОРОЖАНИ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕНЯ МІСТА ДЖЕЗИ СИТІ, Н. ДЖ.

Новембра 4-го у сей вівторок будемо всі голосувати у виборах президента Злучених Держав. По за вибори на президента будемо вибирати також деяких урядників нашого міста а між иншим **Register of Deeds and Mortgages.** На сей уряд кадидатом є **Charles F. X. O'Brien. Charles F. X. O'Brien** був двома наворотами членом конґресу у Вашингтоні. Поприсе провадить канцелярію адвокатську під фірмою **O'Brien& Tartalsky** з офісами у **First National Bank.** Українці в нашім місті, котрі мали які небудь правні справи з якими вдавалися до **Charles F. X. O'Brien-а,** знають його як чоловіка великих здібностий, чоловіка характеру і великого прихильника Українців.

Як конґресмен він поміг неодному нашому еміґрантови дістатися до Америки, як адвокат поміг не одному з нас в потребі чи біді. Поза се він добре обзнакомлений з українськими справами; відноситься до них дуже прихильно і може нераз стати нам в пригоді. Горожани українського походження міста Джерзи Си765і, повинні голосувати всі як один на **Register of Deeds and Mortgages** на **Charles F. X. O'Brien** На сей уряд він є кандидатом на лісті демократів. Незабуваймо тому а всі як один голосуймо на **Register of Deeds and Mortgages** на **Charles F. X. O'Brien.**

Українці-горожани.

ПРИМІРНИЙ РАДНИЙ.

Дня 4. м. м. придержано на Жовківській улиці у Львові фірмана Прушинського, занятого в відливні заліза „Аякс", якої власником є радний міста Супер. Віз був наладований зелізними гальмами, уживаними на зелізницях. На запит поліцая заявив Прушинський, що сі гальми закуплено в „Демаґі". Щойно на поліції признався, що гальми везе від торговця старим зелізом Візера, при Городецькій улиці. Дальше слідство виявило, що сі гальми, впрочім нові і придатні до вжитку, походять з крадежі. Радний Супер закуповував сі гальми для бизнесу.

ЕПІЛЬОҐ СВЯТОЮРСЬКОГО ПРОЦЕСУ.

На днях вийшли на волю по відсидженню півтретя річної тяжкої вязниці учасники так зв. святоюрського конґресу: Сидір Сеник, Нестор Хомин, Адольф Юнг і Мозес Рапапорт. Сеник перебував в тюрмі в Хенціцах а прочі три в тюрмі Радомю. Сеникові не позволено по відзисканню волі виїхати куди сам захоче, тільки захованого в кайдани відставив його поліцийний конвой до місця приналежности. Зі засуджених в святоюрськім процісі находиться ще в тюрмі тільки К. Ціхоцкі, який перебуває в хенцінській тюрмі для докінчення кари трохлітної вязниці.

РЕВІЗІЇ В ЦЕНТРАЛІ ДОБРОЧИННОГО Т-ВА „РІДНА ХАТА" У ХОЛМІ.

Дня 26. вересня ц. р. о год. 11½ веч. зявились до помешкання централі два аґенти дефензиви і два поліціянти для переведення ревізії. Провіривши леґітимації присутніх в той час служащих Радика і Гересй ревізуючі допитувалися чи не ночують в помешканні „Рідної Хати" посторонні особи, себ то чи Р. Х. не використовується для переховання осіб, які знайшлись на нелеґальнім становищу.

На катеґоричне заперечення того присутніх ревізуючі удались до льокалю редакції „Наше Життя, але застали його замкненим. Запитавши, де живе редактор залишили льокалі „Р. Х." і „Наше Життя". Підчас переведення ревізії будинок окружала поліція. Поліція заховувалася чемно.

ЗГОРІЛО 200 ОСІБ.

З Москви повідомляють, що на лінії Москва — Іваново запалилася нафта в цистернах а від них загорівся цілий поїзд. В огні згинуло 200 осіб в тому 30 дітей.

НЕЙНЯТИЙ УБИЙНИК.

Дідич села Филиповець під Тшебіною Фіцак, хотячи позбутися своєї жінки, наняв собі на 250 міліонів марок Фелікса слюсарчика, який згідно з умовою убив Фіцакову.

Британське правительство Мекданелда уступить на другий тиждень.

ЛОНДОН, 31. жовтня. — Кабінет Мекданелда відбув нині нараду, на якій рішив відкласти уступленне на другий тиждень. Покищо Мекданелд хоче ще викінчити деякі пильні справи, а зокрема полагодити справу листа Зіновева, про який большевики кажуть, що він підроблений, і якого проголошенне замісць помогти Партії Праці у виборах ще й пошкодило і, як кажуть, власне головно причинилось до підірвання сили Мекданелда.

Кабінет Мекданелда переведе слідство у справі листа Зіновева, а відтак уступить, імовірно у второк, 4-го с. м.

По уступленню Мекданелда король Юрій V. закличе до себе провідника консерватистів Стенлі Болдвина і доручить йому, щоби склав новий кабінет, який вже появиться на першому зібранню нового парляменту.

Болдвин вже добирає собі кандидатів до свого кабінету. Керзон, як кажуть, увійде до кабінету але не яко міністер закордонних справ, бо се становище призначене для Олстера Чемберлейна. Міністром скарбу має бути сер Роберт Горн, а міністром судівництва сер Данґлес Гоґґ.

Іншими кандидатами до консервативного кабінету є Винстон Черчилл (котрий тепер кандидував яко конституціоналіст), Невил Чемберлейн і лорд Кейв.

ВАЛІЙСЬКИЙ КНЯЗЬ ВЖЕ В ДОМА.

ЛОНДОН, 31. жовтня. — Анґлійський престолонаслідник вернувся нині домів кораблем Олімпик по довшому побуті в Злучених Державах і в Канаді.

ПОЗИЧКА ДЛЯ ФРАНЦІЇ.

ПАРИЖ, 31. жовтня. — Нюйорський банкир Дж. П. Морґен, котрий обіцяв Франції нову позичку в сумі $150,000,000, попрощався тут нині з французьким міністром скарбу Клемантелем і виїхав до Лондону.

Він заявив, що Франція може дістати позичку, до 4 тижнів.

НОВИЙ СКАНДАЛ У ФРАНЦІЇ.

ПАРИЖ, 31. жовтня. — Комісія доходжень французького парляменту візвала правительство, щоби перепинило погані здирства похоронних наживників.

Вони викопують поляглих у війні і закопують їх на національних кладовищах, за що велять собі солоно платити. Часто кажуть родинам платити за трумни, які доставило правительство даром.

Тепер богато з тих похоронників швидко розбогатілись, а один з тих наживників так збогатів, що живе наче який князь.

Правительство розслідить сей новий скандал.

ЦУКОР В БЕЛЬҐІЇ.

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельґії, 31. жовтня. — Бельґійські продуценти цукру постановили побільшити продукцію цукру сього (фіскального) року з 200,000 тон на 300,000 тон. Через те заповідають подешевінне цукру в Бельґії.

ФРАНЦУСЬКО-РОСІЙСЬКІ ПЕРЕГОВОРИ.

ПАРИЖ, 31. жовтня. — Тут зачнуться небавом переговори між представниками Франції і СССР. у справі заключення договору про питання політичні й економічні.

МОСКАЛІ ЗАВЕЛИСЯ В НАДІЇ ВИВОЗИТИ ПШЕНИЦЮ З УКРАЇНИ.

МОСКВА, 31. жовтня. — Советський уряд був змушений покинути свій плян вивозу пшениці заграницю.

Леон Б. Каменев заявив се нині від імени „совнаркома" (совета народніх комісарів) на повному засіданню комітету Р. К. П. (російської комуністичної партії).

Він сказав, що уряд не зміг зібрати 400,000,000 пудів (7,222,600 тон) збіжа, як се було пляновано, на потреби держави. Через те уряд мусів змінити цілу програму для вивозу і ввозу.

Большевицький уряд, казав він, обмежить ввіз заграничних товарів до найбільше необхідних. В сьому згадав про потребу ввозу бавовни з Америки за ціну $50,000,000. Тоді, казав він, ткацький промисл дібеться в Росії до 63% передвоенного його стану.

Загалом, по його обчисленню, СССР може вивезти сього (фіскального) року продуктів на 35,000,000 золотих рублів, а хоче спровадити із заграниці товарів найменьше на 380 міліонів золотих рублів.

БОЛЬШЕВИКИ ПРО АНҐЛІЙСЬКІ ВИБОРИ.

МОСКВА, 31. жовтня. — Большевицькі лідери зажурились вислідом виборів в Анґлії.

Вони загально бояться, що нова консервативна влада у Великій Британії відкине мировий договір, який заключило з большевиками правительство Мекданелда, а також втеряли надію на позичку в Анґлії.

Деякі лише большевицькі лідери вірять, що нове правительство Анґлії збереже англійсько-російський договір. Вони кажуть, що обіцяють Анґлії земні скарби на Кавказі, а саме нафту і манґанець, і вірять, що за сю ціну нове правительство піде їм на сустріч і дасть їм признанне.

БОЛЬШЕВИКИ КАСУЮТЬ ПАПЕРОВІ ГРОШІ.

МОСКВА, 31. жовтня. — Большевицький „совнарком" видав розпорядок про скасованне паперових гроший в СССР.

(Се дуже розумне і практичне, бо в Росії тепер гроший нема і майже ніхто їх не вживає, то шкода друкувати).

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодинокс число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Загранищею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. адм. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ВИБОРИ

В сей второк, 4-го с. м., будуть національні президентські вибори, а також стейтові вибори ґовернорів, сенаторів і т. д.

До виборчого бою стають передівсім дві старі партії, демократи і републиканці, а також третя партія Ла Фолета, яка виринула щойно на час виборів, і кромі того кілька маленьких партій.

Найбільші вигляди мають републиканці. Вони вжили до виборів найбільше гроший і сподіваються вибрати Кулиджа. Великі капіталісти вживають всіх своїх сил, щоб його вибрати. Не ходить їм так о Кулиджа, як о те, щоби прийшла знову до власти в Злучених Державах продажна і підкупна републиканська машинерія.

Про демократичного кандидата Дейвиса кажуть, що його вигляди слабші, але що він може несподівано побідити при помочі голосів женщин, котрі будуть голосувати на Дейвиса, щоби запротестувати проти републиканських злодійств.

Кандидатура Ла Фолета не має виглядів на побіду. Але якщо він здобуде кілька більших стейтів на Заході, так ніхто не буде вибраний, а вибір перейде до Конґресу, де найімовірнійше палата послів вибрала би Дейвиса.

Демократи загалом не тратять надії. Вони вірять, що не тільки при виборі президента осягнуть у второк успіх, але і при виборі стейтових ґовернорів, а теж і федеральних сенаторів, конґресменів і т. д.

З їх побідою настала би зміна в політиці внутрішній і заграничній. Особливо прирікають демократи, що візьмуться до вичищення злодійства, продажности і перекупности, що їх завели републиканці за 4 роки своєї влади.

КОНҐРЕС СУСПІЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

У Празі відбувся від 2. до 6. м. м. міжнародній конґрес соціяльної політики. Думка про нього виринула ще в 1921 р. підчас конґресу „Міжнародного союзу для законної охорони праці". Цього рода конференція має чимале історичне значіння. Вона звязана з традицією цюріхського конґресу з 1897 р. Цього місяця зїхались у Празі найвизначнійші провідники та теоретики всесвітнього суспільно-політичного руху. Предметом нарад стають справи безробіття, соціяльного забезпечення працюючих кляс, причини нинішнього застою господарства та торговлі, шляхи та засоби для ратифікації міжнародніх умов, способи охорони зако нодавства культурних держав перед країнами з низькою культурою, з якими культурний нарід мусить піддержувати взаємини.

Це останнє питання поширюється до меж проблеми: як наладнати суспільні зносини з ріжними народами та державами. Конґрес мав на увазі в першій мірі практичні засоби. Важною дискусійною темою став 8-годинний день праці з погляду господарських наслідків, моральних та суспільних. Її реферував директор Міжнародного Бюра Праці в Женеві: А. Тома. Цілій низці питань звязаних з цією складною темою присвятив реферат відомий соціольоґ Люйо Брентано.

Преса покищо не принесла точного звіту з резолюцій принятих конґресом. Є між ними такі як справа взаємин між працедавцями і робітниками, яка цікавить в однаковій мірі капіталістів та робітників. Поруч чисто практичних справ: відповідальности фабрикантів за життя та здоровля працюючих у небезпечних підприємствах, конґрес торкнеться також потреби пропаґанди здорових політичних тенденцій у поодиноких державах. Дві великі орґанізації „Союз законної охорони і праці" і „Товариство для боротьби з безробіттям" мають зеднатись у новий „Міжнародній Союз для суспільної політики", який має на меті стати контролюючим орґаном суспільної діяльности у ріжних державах.

Згаданий конґрес стоїть під гаслом необхідности суспільної співпраці держав та народів. У деякім розумінні він ставить собі це саме завдання, що Ліга Націй. Головна ріжниця між ними в тому, що праський конґрес хоче оживити зацікавлення для пекучих справ сучасного суспільного лихоліття у самім нутрі держав, а не підходить до цих справ зі становища міжнародніх норм та трактатів.

ХАБАРНИЦТВО Й ЗЛОДІЙСТВО

З Одеси, 29. IX. У губсуді розглянуто справу колишнього начальника міліції Гарбузенка та 5 його помішників, обжалованих у тім, що вони не притягали самогонщиків до відповідальности й брали хабарі.

Гарбузенка засуджено до розстрілу, як замінено йому, з огляду на його пролетарське походження, увязненнем на 10 років при суворій ізоляції. Решту обжалованих засуджено до вязниці на час від 3 до 4 років. („Вісти" 222).

*

На засіданні пленума ЦКК (центральна контрольна комісія) тов. Лебедь здав звіт про обслідування Всеукрцекомпома (що це за орґанізація така — не знаємо, бо настільки ще не визнаємось у совітськім жарґоні. Ред.). „ВИЯЛЕНО ЦІЛУ НИЗКУ ЗЛЧИНСТВ. Вжито заходів до притягнення злочинників до радянського суду. Разом з цим обслідування виявило необхідність заборони громадським і благодійним орґанізаціям провадити комерційну діяльність" („Вісти" 222).

ЛІТОПИС СОВІТСЬКОЇ УКРАЇНИ

(На основі совітських джерел).

УКРАЇНІЗАЦІЯ.

Фейлетоніст „Вістей" Остап Вишня пише в ч. 220 під титулом „Причини й наслідки":

„От приміром ви зайшли до книгарні й бачите, що вчить людина слова з українського словника.

— Вчите слів українських?

— Ні, я вивчаю...

— Ау да, аж і кажу!

— Та ні, я сам „вичаю" в школі лікарських помішників...

Ви, нарешті, розкумекали: перед вами лектор української мови... „Вивчає" мови.

— А чи не буде в вас ще такої книжочки?

— Ледве...

Ви „ледве" виходите з крамниці.

„Ледве"—замісць „Навряд"... Це в „лектора" української мови.

А потім до вас приносять зразки „ділової творчости" українською мовою:

1) „Йому потрібний був тільки **приміенник**, щоб учинити це".

Це значить по-московськи: „Єму нужен был толко **предлог**"...

2) „На терміні 2 поділу трапились такі трапунки: — був **покус** на крадіжку"...

Це означає: На території 2-го району були випадки замаху на крадіж...

„Покус"... „Фокус-покус", одне слово...

. . . .

Чистимо. Усіх чистимо...

А „лекторів" української мови нема кому почистить...

Треба чистить. Бо учні, зрозумівши потім, самі їх почистили-б, та буде ніколи. — Доведеться переучуватись.

Редакція гадає, що коли-б ці накази попали до рук „закордонних білогвардейців", то вони їх надрукували-б у своїй пресі під крикливим наголовком: „Нові звірства більшовиків". Як читач бачить, ми цього не зробили. Але зате питаємо: де-ж та українізація, коли в Лубнях і Миргороді, де ніхто иншої мови, крім української, просто **не розуміє**, урядові накази друкуються **такою** мовою?

*

Адміністрація уманської філії Цукротресту формувала свою канцелярію (100 душ) у той час, коли українізація закінчилась (?) і „виписала" службовців, мовою українською не володіючих.

Шкодить українізації й поповнення книгозбірень книжками, писаними московською мовою. На цю тему є богато заміток робітників по стінгазетах Укрбюро. ВЦРПС, кажуть, навіть звернуло на це увагу й обіцяло „вжити заходів", але досі це вільки обіцянка. („Вісти" 2224).

*

С. Пилипенко в цім самім числі „Вістей" дає „Державному Видавництву України" такі поради:

„Порада перша: Виконувати постанови Раднаркому УСРР, прикл.: що до видання на державний кошт творів академіка Тутківського, зокрема його „Загальної ґеоґрафії", що її писав він протягом чи не трьох десятків років і що лежить уже готова до друку два роки...

„Порада друга: Звернути увагу, як московський Госиздат видає Пушкина, Лермонтова та инших клясиків і подумати: може й Панаса Мирного колись видати, що в Полтаві кілька років лежить. Та ще пригадати, що за 1905 рік (двадцятиліття немов би незабаром) чи не найкраще Архип Тесленко колись писав, а його-ж ще рукописи невидані в Лохвиці валяються, ніби вони нінащо непридатні.

. . . .

„Порада четверта: Замовити те, що ДВУ потрібно, може хто й спроможеться за якийсь час написати. Особливо як трохи грошей не пошкодувати — **отих грошей, що йдуть на купівлю ДВУ московських книжок для перепродажу тут, на Україні.** Може Госиздат і сам розторгувався-б!"

Сам Пилипенко, очевидно, не дуже вірить, що ДВУ послухає його порад, бо безнадійно закінчує:

— Що-ж, коли ми в мікрокефальній країні живемо...

*

Київський губвиконком констатує, що в деяких установах та господарґанах українізація відбувається надзвичайно мляво. Управителям Держбанку, ..омунального банку, Держстраху, Цукротресту, Українлісу, Махортресту та кШіртресту запропоновано дати пояснення, з яких причин затримується українізація по цих установах („Вісти", 223).

*

У Миргороді оголошуються

„В связи с появлением эпидемии дезинтерии Миргородский Райисполком категорически приказывает всем гражданам гор. Миргорода, его окраин и района"... і т. д.

Не відступає від Миргороду й друге славне місто на Полтавщині. Лубенська санітарна комісія в своїм наказі пропонує людности:

„смести с лица земли все засоряющее и загрязняющее почву, воздух и источники водоснабжения"...

Обидва накази надруковано в тім самім 223 числі „Вістей".

„ПРОДПОДАТОК" НА УКРАЇНІ

На місцях хлібозаготовки помічається зменшення підвозу збіжа на місцеві ринки. Це пояснюється тим, що ціни на хліб не відповідають конюктурі ринку, а також тим, що найблизчий реченець здачі единого с.-г. податку призначено на 1. падолиста, через що селянство втримується від продажу хліба („Вісти" 220).

*

На засіданні президії ВУЦВК-у тов. Катель зробив інформаційний доклад у справі надходження на Україні единого с.-г. податку. Доклaдач повідомив, що надходження податку відбувається більш-менш нормально. Найкраще стоїть справа на Одещині й спостерігаються де-які затримки на Полтавщині та Чернигівщині... Ухвалено вважати за потрібне збільшити податкові надходження на Полтавщині та Чернигівщині („Вісти" 223).

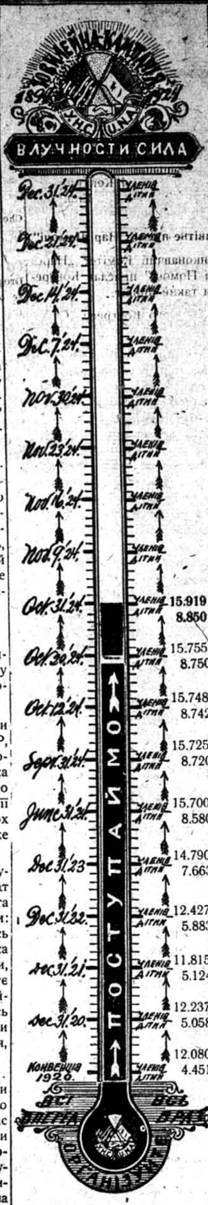
*

У тім самім числі 223. „Вістей" знаходимо правдиве, але цілком неймовірне повідомлення, а саме, що в Купянській, Ізюмській та Харківській округах „збір податку переводиться найкраще". Неймовірна ця звістка тим, що якраз названі округи були визнані НЕВРОЖАЙНИМИ — навіть московська комісія Рикова признала їх такими й постановила видати їм запомогу з загальнодержавного фонду. Була також офіціяльна звістка, що в тих місцевостях продподаток НЕ БУДЕ стягатись. Як же це тепер виходить, що збір податку там приводиться, й то ще „найкраще"?

Може „Єжедневні" пояснять, як це треба розуміти?

*

За відомостями управління по единому с.-г. податку при наркомфіні УСРР, на 20. вересня, на місцях надійшло по единому с.-г. податку від початку кампанії до 22. вересня ПОНАД 20 МІЛ. КАРБ. („Вісти" 224).

В повисшій шпальті офіціяльного орґану У. Н. Союза, підчас теперішної „ювилейної кампанії" рекордовий департамент У. Н. Союза буде виказувати поступ кампанії і зріст членів орґанізації в формі термометра.

В надії, що Вп. Члени і Членкині будуть старатися, щоби рівнобіжно з датами підносилося і число обезпечених то є членів і дітий приєднаних до орґанізації підчас сеї ювилейної кампанії, кличемо всіх до вспільної орґанізаційної праці, до приєднування нових членів після розісланих до відділів інформацій.

І. Каштанюк
рекордовий секретар.

ЗЕМЛЕ!

Земле, моя всеплодющая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,
Краплю, щоб в бою сильніше стояти,
Дай і мені!
Дай теплоти, що розширює груди,
Чистить чуття і відновлює кров,
Що до людий безграничную будить
Чисту любов!
Дай і огню, щоб ним слово налити,
Душі стрясать громовую дай власть
Правді служити, неправду палити
Вічну дай страсть!
Силу рукам дай, щоб пута ламати,
Ясність думкам—в серце кривди влу-
[чать,
Дай працювать, працювать, працюва-
В праці сконать! [ти,

Ів. Франко.

ЛИСТ ІЗ ФРАНЦІЇ.

Громадське життя Українців.
(Лист робітника).

Напсу, 24. вересня.

Орґанізація українського життя у Франції починає набирати певних форм. У великій мірі до цього причинилися ті Українці, які, будучи вже випробовані раніще у боротьбі за рідну справу, партіями стали прибувати з Польщі. Чисельність їх не велика, але той дух, який вони приносять зі собою на нову землю, дає запоруку в тім, що українське громадське життя буде тут розвиватися.

Опинившися у тяжких умовинах життя, здебільша непідготовлені до важкої, мозольної праці, відірвані від рідного ґрунту, всі починають переконуватися, що лише в орґанізації їх сила. До цього причиняються безперечно певні особисті інтереси, але всеж у значній мірі, як не цілковито, інтереси національні.

Більшість зрозуміла ту вагу завдань, які покладає на них самий хід життя, а кращі інтелектуальні сили серед них зуміли тим потайним змаганням надати свідомі форми.

Мало-по-малу, з бігом життя, засновуються одна за другою громади в тих осередках, де скупчується достатня скількість людей. Спочатку вони мали неозначений вигляд, мов той студень, який ще не отвердів, але з часом кріпшали й тепер можна бачити вже той завязок, який має розвинутися у квітку.

Треба прикрасити, згладити ті всі шершавости життя, яких так чимало в буденнім житті робітника. Важка фізична праця матеріялізує людську душу, що все пручається та хоче висмикнутися з тих ланцюхів, у які її хочуть закувати. А українська душа, зокрема, шукає все свого рідного, змагаючи перенести на чужий ґрунт хоч часточку своєї землі, де би кожньому можна було відчути втіху, радість та душевну рівновагу.

Життєві обставини не дають можливости відразу зорґанізувати громадське життя так, як це бажалось би, бо час диктує свої права. Українські громадяне своїм першим обовязком лічили опертись на правний ґрунт: а тому склавши статут громади, вони подавали його місцевій владі — „мерії" на затвердження.

Справа ця в деяких місцях не пройшла гладко, бо треба було витримати опір з боку адміністрації фабрики, котра не один раз пропонувала свої принадні послуги, звязані безперечно з певною кабалою. Українці не могли йти на зустріч подібним пропозиціям, бо гаразд тямили, де є кісточка цього гарного овочу. Вони мали завжди на оці свої національні та політичні завдання, що, певна річ, не могло подобатися декому.

Так чи инакше, а в сучасний мент істнує вже у Франції шість більш менше зорґанізованих громад, з котрих 4 на сході, а дві далі на захід (одна в Парижі).

Всі зазначені громади нараховують у собі до 400 членів. По своїй чисельности перше місце займають громади в м. К. і Н., де тим самим громадське життя могло набрати вже більш означеного вигляду.

Торкнусь громадив м. К., з життям якої я краще ознайомився.

Вона має свій клюб, що міститься в досить великій салі одного з місцевих готелів. Кожний громадянин може у хвилину вільну від праці завітати туди: продивитись свій рідний часопис, випозичити книжку до читання, бо є вже й невеличка українська бібліотечка.

Пощастило мені побувати на одній з вечірок, які улаштовуються іноді тут під неділю.

Та саля, від якої в день несло чимсь буденним, нараз перетворилась. Зеленю умаяно кутки, блакитним тоненьким папером обмотано електричні лямпочки, а там на стіні проти входу пишається трохи похилений жовто блакитний прапор, який начеб благословляє присутніх.

А посеред салі — столики вкриті білими, як сніг скатертями, навкруги яких гуртуються громадяне, котрі встигли вже майже перемінити свій зовніщний таборовий вигляд на більш пристойний, не уступаючи тут нічим місцевому населенню; немає вже тих особливих деревляних „човнів", що колись служили як черевики при переході з барака в барак. Залишився лише спогад про них.

І серце радіє, що всі прийняли такий вигляд, а особливо коли згадаєш деякі сторінки не так давно минулого життя. Правда, не легко це дається всім!

На вечірку завітало коло сотки членів громади, а в цій скількости коло 20 жінок та дітей.

Гутірки, балачки, гамір навколо. Все це надихане чимсь рідним. І забув я, що перебуваю на чужій землі. Невеликий хор з 15—20 осіб проспівав кілька пісень і своїми співами навіяв спогади минулого. І мариться мені, що я в себе, дома!

А ось декілька діточок виголосило вірші на рідній мові. Їхні голоски здаються якимись особливо тендітними, мягкими, тонкими. А далі почув я сольо одної з присутніх пань. І здавалось мені, що я на рідній Вкраїні!

Але сувора дійсність хутко заявила свої права, стверджуючи, що це лише хвилини рідного, а там знову — все чуже.

Так тече життя громади!

Багацько ще треба прикласти зусиль, щоби воно ввійшло в нормальне річище, але беручи під увагу надто несприяючі умови, слід ствердити, що зроблено значний поступ.

В сучасний мент вся увага управ громад та громадянства звернена у бік майбутнього зїзду представників ві дусіх Українців на терені Франції, який має вибратії центральний орґан української еміґрації в Франції.

Багацько праці, енерґії та напруження сили волі вимагає ця справа.

Підготовчий зїзд, що відбувся в м. Кнютанж дня 21. вересня ц. р. подав надію, що всі труднощі та перешкоди будуть переможені.

Ідея обєднання, згуртування — ось гасло всіх.

Хай добрий почин дасть ще кращі жнива!

(Діло) І. Г-ко.

М. Чернявський.

СТЕПОВИЙ РАНОК.

Ще ночі мла не зворухнула крил,
Щоб степові покинути лощини,
І спить у млі далекий ряд могил —
Сумних слідів минулої години.

Широкий степ, вночі набравшись сил,
Ще твердо спить; вхилилися ростини:
Лиш будяки, в колючій зброї стріл,
Стоять, немов грізні князів дружини.

Але із мли залізний зринув змій;
Летить, гремить... І довга хустка диму
Пливе за ним у сонній млі нічній.

І він реве, і геть біжить до Криму,
Щоб моря там в країні чарівній,
Жагу залить у пельці мідяній.

В ПОГОНІ ЗА ВАТАГАМИ.

Польські часописи повідомляють, що від хвилі, коли погонею за ватагами проводить військовість, арештовано 30 осіб запідозрених в нападі на поїзд під Ловчею. Всеж таки не стверджено, чи арештовані люде є дійсно членами ватаги з під Луниньця. В лунинському повіті арештували польські жандарми трох людий запідозрених в нападі. На прикордонному новгородському відтінку, біля села Космінь хотіло вчора перейти кордон чотирох людий. Поліція відкрила до них вогонь, на що вони теж відповіли стрілами і подалися назад.

ТРЕТІЙ КОНГРЕС ОБЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АМЕРИЦІ

що відбувся в Філядельфії, Па., дня 28. жовтня 1924 року.

(2)

Далі прочитано звіт від Військової Організації.

З поодиноких українських громадян на імміграції прислав др. Кирило Трильовський, котрий межи иншими пише:

До Славного Українського Конгресу скликаного „Обєднанням" у Филаделфії.

Земляки!

З нагоди Ваших Зборів на Укр. Конгресі посилаю вам отсим мое сердечне поздоровлення, а заразом позволю собі звернутися до вас зі слідуючими увагами.

Не маловажте себе і Вашої ролі в українськім відродженю та визволеню! Ви не лиш живете на свобідній землі але й Ваші матеріяльні відносини значно кращі, ніж у наших людий в Рідним Краю і ніж у української еміґрації в Европі!

Не забувайте на се, що Ви одні можете принести визволеню нашого народа таку прислугу, якої ніхто инший принести не годен. Ви можете подати йому поміч матеріяльну, від котрої всяка инша боротьба: дипльоматична пропагандистична, і военна е безумовно зависимі! Ви на се не повинні забувати, і Ви, то є свідома і здецидована патріотична частина американської української імміграції — таки се знаете і відчуваєте. Але не забувайте і на се, що се такий прямо Ваш обовязок, і що нема доси ніякого такого чинника, котрий би мав той обовязок сповнити. Лише від Вас зависить кождий з тих трьох вже намічених родів боротьби, бо хоч і е в Европі Українці готові до кождої патріотичної роботи і на всяку посвяту, то на нічо не здасться їх праця та геройство, коли Ви їм не поможете. Від Вас і та праця, їх геройство зависимі і просто представте собі велич Вашої вини перед Рідним Народом і перед історією, коли би Ви їм тої помочі не дали!

Знаю, що маса нашої імміграції — се по найбільшій части люди робітні, політично не дуже то вишколені, та що та маса по 14. марта 1923. могла легко **„знеохотитись" і попасти в рівнодушність**, що так відповідає мягкій, нахильній до легкодушного не-думання, та не-ділання психольоґії Українців.

Знаю і се, що крім підкопування з боку комуністів, а радше з боку платних советських агентів — ви наражені еще на перфідні атаки, з боку політичних садистів — але знаю і се, що Ви, Члени Конгресу є цвітом нашої імміграції, і її духовними провідниками. Знаю також і се, що Вас самих ані інтриґи глуминців, ані большевиків, ані невдачі нашої національної політики — не годні звести з прямої національної дороги, і я є що до сего спокійний.

Припустім, що Петрушевич ставби зрадником на річ Ляхів, Кость Левицький на річ Москалів а Романчук на річ Ромунів. Чиж се даволоби Вам право вирікатися своєї вітчини і свого народа та лишити його без помочи? В жаден спосіб! Ви малиби тоді власне святий обовязок шукати нових звязків, нових людий, та всіх сил доложити, щоби визвольний рух в Рідним Краю піддержати і обновити!

Стійте понад партіями і кліковими сварками в краю і хотяби всі зрадили Його — Ви не опустіть Його, але дайте поміч і поперте боротьбі за Його визволення!

Полишаючи справу внутрених краевих терть на боці (що мусить бути, як у всіх народів прямуючих до визволення було) зверну Вашу увагу на саму справу нашої визвольної боротьби. Вона мусить вестися [illegible]

далі через піддержування краю з опозиційно-революційним настроєм, та через переведення відповідної революційної (зглядно військової) організації в краю і за границею.

Президент Петрушевич становить осередок одної і другої роботи, причім підношу, що заграничної пропаганди велике значіння має також Західно-Українське Товариство Ліги Націй, рівнож авторизоване Народним Комітетом.

Робота Др. Петрушевича і його Уряд обіймає висилання заступників передовсім в головні міста антанти, видавання пропагандистичних брошурок в чужих мовах та агітац. брошур і часописи в укр. мові призначених для краю та імміґрації — вкінці верховний надзір над військовою організацією.

Се всьо вимагає великих коштів, хоч би й не знати, як ощадно вести ті діла.

Зауважу, що ніц а ніц не повинно нас бентежити питання — **чи й коли „буде „война"**, бо се не від нас залежить. Але війна мусить застати і оброблений нами світ культурний і саму нашу суспільність і край. Визвольні боротьби тревали у Поляків 120 років, у Італійців около 70 літ — але се не припис бо у Ново Ґреків тревали вони лиш кільканайцять літ, а у Чехів ледви 3. роки. Будьмо однак приготовані на довший час — вже з уваги на нашу численність та на наших могучих ворогів. Ми Галичани не забуваймо, що з уваги на політичну невиробленність Наддніпрянців — ми будемо ще довго грати ролю Піемонтців. Знайте, Земляки, що робота для Східної Галичини та Зах. України — се тимсамим робота для соборности! Туманні мрії про соборність — нам Вас не відводять від реальної праці над піддержанням Піемонту, що власне підвалиною соборности!

А на закінчення еще одно:

Доходять вісти, що „Обєднаню" буде тяжко збирати фонди на нашу визвольну акцію, бо народ не хоче давати. Треба отже на Конгресі подумати над сим, як ту неохоту народа переломити і які системи в тій цілі ужити. Я звертаю увагу Вашу на пропонований мною в „Свободі" проект з. тв. „Тарасового Союза", т. е. систем пиїток. Можнаби тої організації і на збирання народного податку ужити. Вам на місці буде се легше рішати.

Але передовсім Земляки:

Будьте бодрі і не знеохочуйтеся трудностями і перешкодами! Глядіть повні довіря в провідну зорю нашого народнього визволення і най її проміння загріють Ваші серця, та скріплять Вашу енергію і завзяття!

Здорові були!

Др. Кирило Трильовський.

Привітне письмо Укр. Катол. Епископа в Америці.

Др. Константин Богачевський, епископ української католицької церкви в Злучених Державах, прислав на Конґрес таке письмо.

Филаделфія, 28. жовтня 1924.

До Світлої Президії Третого Конґресу Обєднання Українських орґанізацій в Америці.

Знав я вже з Краю, що в Злучених Державах е обєднуюча орґанізація „Обєднанне Українських Орґанізацій в Америці" яка веде вже третий рік дуже хосенну і дуже потрібну акцію допомоги старому Краеви. Тепер переконуюся ще більше наглядно, що така орґанізація е дійсно пожадана і то з огляду на місцеві відносини і на добро загальної справи.

Тому, коли тепер „Обєднанне" збирається по раз третий на свої конґресові наради, що- [illegible]

ратування нашої Батьківщини, і радію з цілої душі з приводу тої радісної для нас всіх події і прошу Всевишнього, щоби запалив Ваші серця для тої благородної цілі, для якої Ви сьогодня зібралися, а це для добра нашого поневоленого Народу для добра Єдиної Соборної України.

† Константин
Еп.

Привітне письмо „Нар. Помочі"

Виконавчий Комітет „Народної Помочі" прислав Конґресови такий привіт.

„До Третого Конґресу „Обєднання".

Поважані делегати і делеґатки!

В цім часі, коли Ви зібралися на Україні під Ляхом лиеться українських повстанців кров — за всіх нас, волю, та за наші права.

Нехай ця українська свята кров додасть сил Вав: нехай додасть Вам сил до мудрої ради на добро та на визвіл з ляцьких пут рідного краю. Геть незгоду!

З причини великих коштів подорожі, ми члени Екзекутиви Народної Помочі, не всилі бути на Конґресі, та ми духом з Вами!

Честь і слава борячимся з Ляхом, українським повстанцям!

Честь і слава від роду в рід тим, що в борні з Ляхом свої голови поклали за нашу вітчину.

В гору, вгору підніміть український революційний прапор!

Нехай живе революційна боротьба з ворогом!

Нехай живе усіми землями злучена, Самостійна Україна, Українського Народу — селян та робітників.

Пітсбурґ, Па., 27. жовтня 1924

Екзекутива „Народної Помочі"
Василь Сорочак, гол. предсід.;
Василь Котула, голов. касієр;
Василь Шабатура, секр. фінан.;
Іван А. Сорока, секр. рекорд.

Привіт Конґресови від литовського патріота.

Литовський патріот К Віддікавскас переслав Конґресови привіт, в якому пише наперед по польськи:

„Дорогі Братя Українці: Прошу Вас сердечно даруйте мені, що пишу до Вас мовою наших спільних ворогів! Але щож мені зробити? По литовськи ви не зрозумілиб, по українськи я добре не вмію".

Далі він залучує такий поетичний привіт, ним самим написаний:

POZDROWIENIE TRZECIEMU KONGRESOWI OBJEDNANIA.

Chociaż ja jestem syn Giedymina
Litwin z pod znaku Pogoni;
Lecz dla mnie drogą jest Ukraina,
Która w krwi, we łzach dziś tonie.
Droga jest dla mnie ona dlatego,
że ongiś Giedymin chrobry
Tam przy Kijowie chana wrogiego,
Gdy zgnjótł... był władcą Wasz dobry.
Więc Wy jesteście niby Litwini,
Choć inną mową mówicie;
Wierzę: ta sama krew w Was płynie,
Co daje dla nas też życie...
Do tego, jednej Wy z nami wiary,
Tylko obrządek Wasz inny;
Lecz to drobnostka bez żadnej miary,
My to pojmujem, Litwini.
Dla tego ja Was bracia kochani
Litwin pozdrawiam serdecznie,
Wierząc, że dla Was wolność nastanie
Która trwać będzie już wiecznie.
My z Wami bracia wspólnie na wroga
Jak czas nadejdzie uderzym
I zmiażdżym jego... klnę się na Boga!
W to wierzcie! w co my już wierzym.
Wspólnie my z Wami tam przy Panarach,
Gdzie Wilno — gród Gedymina,
Poniesiem Lacha trupa na marach...
Co chce ujarzmić Litwina.
Wspólnie też z Wami i z grodu Lwowa
Lacha, ciemiężcę wyrzucim!
A kto wie? — może my wspólnie z Wami
Nawet Warszawę zdobędziem
I się policzym my tam z Lachami...
Ich sądzić wspólnie my będziem.
Wierzcie, w co wierzą wszyscy Litwini,
że kara boska na Lacha
Już się przybliża, — jego nie minie
Katowski topór i płacha...
I wówczas gdy Wy: „Sława"! krzykniecie,
A Litwin „Walio" Pogonia!
To wtenczas bracia, czy Wy to wiecie?
Lach jęknie: **Finis Poloniae!**
Wierzcie w to syny wielkiego Daniły,
Jak wierzym my w to Litwini,
że Lachji podstawy dawno już zgniły,
Ją: **Finis Poloniae!** nie minie.

Z największym szacunkiem ku Wam bracia Ukraincy

KAZYS VIDIKAUSKAS,
2833 Livingston Str., Phila., Pa.
26. X. 1924 r.

(Дальше буде).

ВОДА.

Коли ми почнем нагрівати воду, то вона обернеться в пару. Отже й виходить, що пара — се та сама вода, тільки вигляд має инший. Але ся пара, як і сама вода, з якої та пара, — тіло не просте, а має свої складовіскладові частини. Частини, з яких утворилася вода, се — гази: водень (водорід) і кисень. Водню в складі води одна частина, а кисеню — вісім. Особливо цікаво тут те, що обидва ці гази не тільки не схожі між собою, але не схожі й на ту воду, що з них утворяється. Як же із сих газів утворюється вода?

Вчені роблять такий дослід. Візьміть скланку, в якій є трохи кисеню, і впускають водень. Обидва гази перемішаються, але води з них ще поки-що не витвориться: мішанина воденю з кисенем ще не є водою. Далі стромляють у скланку запалену тріску; водень од сього спалахне, почується легенький вибух, і в середині скляники, на боках, являються дрібні водяні краплі: і водень і кисень зникли; дрібнесенькі частини обох газів сполучились, злились в одно і утворили краплі води. Виходить, для того щоб з воденю й кисеню утворилася вода, треба, щоб водень загорівся: водень сполучається з кисенем в ту саме мить, коли він горить; в сю мить і утворюється вода. Такий досвід досить небезпечний: коли його роблено буде недбало, то може статись вибух.

Вода звичайно має рідкий вигляд. Пара — се вода у вигляді газа; але вода може бути і в твердім стані, коли вона замерзне. Лід (крига) — се та сама вода, тільки в твердім стані. Він займає більше місця, ніж та вода, з якої він утворився. Коли, напр., цілу пляшку води заморозить, то вона лусне, бо лід у ній не вміститься й розірве посудину.

В ЖЕНЕВІ.

Домагання поневолених народів. — Справа польських меншостий.

Париж, 26. вересня.

Нинішня „L'Ere Novelle" містить під такою назвою кореспонденцію з Женеви.

На початку кореспондент повідомляє про предложення Зборам Союза Націй деклярації „Комітету поневолених народів" і меморіялів українського, білоруського й литовського і подає зміст сих документів.

Після сього поише:

„В сій справі ми мали розмову з проф. М. Лозинським, який тепер перебуває в Женеві. Він нам заявив:

„Передумовою переведення розоброєння є розоброєння моральне, себто переконання кождої нації, що істнуючий стан є для неї корисний та що в будучности вона не потребує обороняти сього стану оружною силою, бо є висший понад усі нації безсторонний авторітет, який в кождім конфлікті запевнить успішну охорону оправданим інтересам і справедливим домаганням.

Чи можуть мати таке переконання поневолені народи?

Сам факт, що всупереч принціпови самовизначення народів мирові договори піддали одні народи під панування инших, вистане, щоби зрозуміти, що поневолені народи не можуть мати довіря до нового міжнародного ладу.

Для ілюстрації погляньмо на Польщу. Є в ній коло 45% непольського населення, з того 8 міліонів Українців і 3 міліони Білорусинів, Литовців живуть компактною масою на своїх національних територіях.

До того додаймо, що поза границями Польщі знаходиться Українська Радянська Республика яка числить понад 30 міліонів населення, отже є значно більша від польської держави, і Білоруська Совітська Республика, яка числить коло 12 міліонів населення, обі як члени Унії Совіт. Республик, далі незалежна литовська держава.

Чи можете подумати, що 8 міліонів Українців згодяться на все остати в положенню „меньшости в Польщі", що по сей і той бік границі між польською і українською державою, границі, яка розкраяла живе тіло українського народу, не будуть щораз більше зростати змагання до національного зєдинення, змагання, які легко можуть привести до воєнного конфлікту.

Те саме можна сказати про питання білоруське або литовське в Польщі.

Коли Альзація і Льотарингія мали право змагати до зединення з Францією, коли Сербія мала право змагати до відірвання юґославянських територій від Австро-Угорщини, коли Чехи мали право підняти оружя проти свого „цісаря і короля" Франца Йосифа І., коли Поляки мали право бути „зрадниками" супроти трьох держав: Росії, Німеччини й Австро-Угорщини, в імя національного зєдинення й незалежности, — і всі ті змагання санкціонували Союзники в мирових договорах, то чи [illegible] вища права нації на зєдинення і незалежність і зі становища міжнародньої справедливости можна сього права відмовити Українцям, поневоленим Польщею? Чому тільки деякі нації мають бути зєдинені й незалежні, а инші мають на віки остати поділені й поневолені?

Тут міститься зарід будучих конфліктів, яким не зможуть перешкодити ніякі міри, коли ці міри матимуть на увазі охорону теперішнього стану. Треба усунути корінь лиха, поділ націй на пануючі й поневолені.

Правда, в пакті Союза Націй міститься артикул 19, який каже, що „Збори можуть від часу до часу предложити членам Союза приступити до нового розгляду договорів, які стали непримінними, як також міжнародніх положень, які, коли їх удержати далі, можуть бути загрозою світового мира". Опираючися на сей артикул, Союз Націй мігби мирним шляхом направити те зло, яке накоїли мирові договори. Одначе як далеко до того, щоб сей артикул перестав бути мертвою буквою!

Українці, Білорусини й Литовці, яких території Конференція Амбасадорів рішенням з 15. марта 1923 р. віддала під суверенність Польщі, мають у сій справі гіркі досвіди. Покликуючися на арт. 19. пакту, вони домагаються від Союза Націй ревізії згаданого рішення. [illegible] Збори С юза Націй [illegible], мусілаби виступити з ініціятивою котрась з держав. Коли в сій справі стукається до дверий заграничних урядів антанти, дістається відповідь: „Се не належить до нас, се належить до Союза Націй, звертайтеся туди". А в Генеральним Секретаріяті Союза Націй відповідають: „Ми не можемо нічого зробити, тут мусілаб виступити з ініціятивою котрась з держав!"

Очевидно артикул 19 пакту Союза Націй мігби стати примінним інструментом для розвязання поневолених народів, особливо колиб Пакт доповнено постановою про плебісцит як спосіб переведення змін теперішних границь. Одначе до сього треба доброї волі, якої тепер у деяких членів Союза Націй нема, а навпаки е бажання обезпечити свій „стан посідання". Характеристичне, що ті самі нації, які підчас війни мали на устах „право і справедливість", тепер покликаються уже тільки на договори.

Одним словом, — або проблема поневолених народів буде полагоджена разом з проблемою розоружения і постійного мира, або проблема розоруження і постійного мира останусть утопією. В теперішнім стані вічний мир означавби вічну неволю поневолених народів".

(Укр. Прапор).

НОВІСТЬ — НЮЙОРЧАНИ!

Учителі Українських шкіл в Ню Йорку порішили уряджувати час від часу **ВЕЧЕРНИЦІ-СХОДИНИ** шкільних дітий. Перші такі сходини відбудуться **в понеділок, дня 3-го падолиста с. р. в Українськім Народнім Домі, 217-219 іст 6-та улиця.** Початок точно о год. 8-мій вечером. Вступ вільний для всіх.

Такі сходини — це дуже успішний середник для осягнення цілий народньої школи, а головно для плекання у дітий своєрідного національного почування. В виду сього ми певні, що на ті сходини прийдуть не тільки родичі шкільних дітий враз з цілими своїми родинами, але й всі инші прихильники рідної школи в Америці являться чисельно на них.

ЗА УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ЗБІР УКР. ШКОЛИ В НЮ ЙОРКУ:
Дмитро Андрейко, управитель.

КОВАЛЬ.

У долині село лежить,
По-над селом туман дрижить,
А на горбі край села
Стоїть кузня не мала.
А в тій кузні коваль клепле,
А в коваля серце тепле,
А він клепле та й співа,
Всіх до кузні іззива:
„Ходіть, люди, з хат, із поля! —
Тут кується краща доля.
Ходіть, люди, по-рану,
Вибивайтесь з туману!"
Та тумани хитаються,
По-над селом збіраються,
Розляглися по полях,
Щоб затьмити людям шлях,
Щоб закрити їм стежини
Ті, що вгору йдуть з долини
В тую кузню, де кують
Ясну зброю, замісць пут.

Іван Франко.

ПАРА Й ЇЇ СИЛА.

Вода у вигляді пари має дивовижну прикмету, якої люди довго не помічали. Як і всякий газ, пара дуже пружиниста, себ-то частинки її намагаються одірватися одна від одної й розлетітись у ріжні сторони. Коли гріти воду в закритім з усіх боків чавуні, то частинки тієї пари, що утвориться од сього, будуть з такою силою розлітатися в ріжні сторони і давити на стінки чавуна, що здолають розірвати його, коли не дати їм виходу. Завваживши таку силу пари, люди почали використовувати її. І от, поволеньки, замісць кінних підвод, що так нешвидко пересовувалися довгими дорогами, замісць караванів з навантажених верблюдів, побігли по чавунних рейках з кінця в кінець по світу поїзди, в які запряжено вже не коней чи там верблюдів, а дужих і бистрих робітників — паровози. Закрутилися на фабриках колеса, попливли по воді пароплави. — все се силою пари. Люди придбали нового чудового робітника, куди сильнішого за всіх перших, а до того ще й дуже слухняного.

НА ЛИМАНІ.

Ой широко лиман
Розливається,
Верболозом кругом
Він квітчається.
Над ним сонце ясне
Усміхається
І по хвилях огнем
Розсипається.
Вітерець подиха
Тихо, з ласкою,
Маківки колиха
По-над ряскою.
А під нею в воді
Гуля рибонька,
Очі ясні, сама,
Наче срібненька.
Очерет шелестить,
Нагинається,
Качки тихо пливуть,
Не лякаються
За водою каюк
Тихо сунеться,
То заверне у бік,
То закрутиться.

Дніпрова Чайка.

ВІТРИ.

Рух повітря зветься вітром. Вітер без угаву працює: він приносить до нас тепло або холод, наганяє хмари, з яких іде дощ, відлупує од гір та скель шматки й утворює ущелини в горах, а то й зовсім руйнує їх. Таким чином, вітер, працюючи разом з иншими силами природи, потроху одміняє навіть саму поверхню землі. Часом вітру сливе непомітно, а иноді він дме з такою силою, що геть чисто все сплюндрує й зруйнує дощенту: отже не дарма звуть його великим і грізним явищем природи.

Коли великі вітри дують взімку над низинами, то від того здіймаються страшенні хуртовини, що замітають цілі хутори й села великими кучугурами снігу; поїзди зупиняються на цілі тижні, і пасажири, яких спіткає отаке лихо, голодують і мерзнуть од холоднечі. Коли-ж великий вітер дме в місцях, покритих пісками, тоді цілі хмари піску летять у повітрі, заступають собою сонце і засипають на шляху все, що їм трапиться. Так, з давніх-давен вітер руйнує все в місцях, укритих пісками, і в глибині пісків уже чимало поховано міст, сел і людий; відомо, що так, за дві тисячі чотириста років до нас, у Сахарі було засипано піском ціле війско перського царя: пятьдесять тисяч людий було поховано живцем.

Вноді течія вітру проноситься над землею з такою силою, що виривае з корінням дерева, зриває покріслі і взагалі чимало коїть лиха. Такий вітер зветься вихорем і ураґаном. А часом ураґан здіймае стовб піску або на морі стовб води, який верхом торкається до хмар і з шумом і гуркотом проноситься вперед. Такий стовб зветься смерчем.

НАШІ ЗВЕРХНІ ПОЧУВАННЯ.

Як ми вже знаємо з попереднього, наше тіло одбірає ті, чи инші почування через почуваючі нерви. Дякуючи їм ми бачимо, чуємо, добіраємо смаку, нюхаємо і почуваємо, коли намацуємо, чи дотикаємося до річей. Алеж, хоча й усі нерви збудовано однаково, все-ж таки не кожний нерв має силу одбірати ріжні почування зараз, тоб-то, ті наприклад нерви, що дають змогу чути всякі звуки, не можуть допомогати нам побачити ті чи инші речі, і навпаки. Се залежить не од складу самих нервів, а од того, що кожен нерв, може одбірати ті чи инші почування тільки через особливі, дуже хитро збудовані прилади, які має нерв на своїх кінцях.

Прилади, що ними одбіраємо ріжні почування, звуться орґанами зверхніх почувань. Звичайно всіх зверхніх почувань розріжнюють пять: 1. почування зору, 2. почування слуху, 3. почування смаку, 4. почування нюху і 5. почування дотику. Відповідно до сього в тілі є й особливі для кожного почування окремі орґани: око, вухо, язик, ніс, шкура.

Найбільше складний з них— се орґан зору — око. Головні дієві частини ока, що дозволяють людині бачити — се: 1. оковий нерв, 2. так званий кришталик (сочка) і 3. зіниця. Передня частина ока — прозора, тверда поволока, що зроблена ніби з шкла, зветься роговицею і оточена навкруги білком. Під роговицею лежить веселкова або радугова поволока, що у ріжних людий буває ріжного кольору: блакитня, синя, кара або чорна. В сій поволоці, саме в осередку, є кругленька дірочка, що здається ніби круглою чорною плямою; зветься вона зіницею або чоловічком. Ся зірочка то збільшується, щоб набрати більше світла (в темряві), то зменшується, коли світла богато. Промінь світла що проходить крізь зіницю, пробивається потім крізь кришталик, або сачавицю — прозоре тверде кружало, що нагадує собою шкляну сачавицю й лежить ззаду за чоловічком. Місце за кришталиком наповняє прозора рідкість, що зветься шкловидним тілом. Наоколо нього з середини по стінках окового „яблука" лежить нервова, або сітчаста поволока. Складено її з кінців (волокнинок) того нерва, що входить в око з мозґу. Се вона одбірає промінь світла і передає потім мозґові почування того, що в ній одбивається. А одбиваються в ній всі ті ріжноманітні речі, що є перед очима: їхній вигляд, форма ,колір, близкість, далечінь і т. д. Таким способом сі речі й стають видимі для людини. Треба знати, що обоє очий завсігди дивляться в одно місце разом.

До ока ще належать такі частини: повіки, вії, сльозові залозки та ріжні мязи, що повертають око, куди буває потрібно людині. Всі сі частини тіла або допомогають окові краще бачити, ве, що перед ним (мязи), або захищають його од ріжної небезпеки (повіки та вії стулюються й закривають окове яблуко, сльози змивають куряву, піт і т. и.)

Слуховий орган — ухо. Його теж збудовано так складно, що зрозуміти все допуття, не бачивши, як воно все там є дуже трудно. Зверхна частина вуха зветься чашкою (або ракушкою, — се щось схоже на хрящову чашечку з діркою в осередку. Ся дірка зветься вушним ходом, а в поперек нього стоїть тонісенька перетинка, що зветься барабанською перетинкою, бо вона напнута так, мов шкура на барабані чи бубні. Ся перетинка одділяє позверхову частинку вуха від внутрішньої, вона суцільна й дуже чула. З середини позад неї починається друга частина вуха, що зветься середнім ухом. В середньому усі лежать три невеличких кісточки, що звязані між собою звязоками. Одна з сих кісточок дотикається барабанської перетинки й зветься молоточком. Другим кінцем молоточок лежить на другій кісточці — стремені. З середини вуха є проход у ніс і рот (так звана „Остапова дудка"). За середнім ухом починається внутрішне вухо — третя частина, що зветься лябіринтом. Тут розріжняють передверря (сіни), куди виходять три, зогнуті в дужку, ходи, і де лежить кісточка, що скручена мов слимак, через що вона й зветься слимаком. Всі частини внутрішнього вуха содержують в собі ще так звану слухову рідкість та слуховий пісочок, а по стінках лябірипту розходяться кінці слухового нерва, що напяті, мов струни на кобзі, та схожі на ті клявіші, що є на фротепянах. Сих струн та клявішів дуже багато.

Вчування якогось згуку відбувається так. Кожен згук, чи крик, чи вибух, чи навіть тихесеньке шилестіння схитує повітря. Се можна помітити при великім стукові, от як грюкне, скажемо, грім то все двигтить, а повітря иноді так коливається, що аж шибки тріскають або аж барабанська перетинка може розірватись і людина оглухне. Так од повітря хитаючись одзгуку, штовхає барабанську перетинку, вона зворушує всі три кісточки середнього вуха, тобто штовхає той кінець молоточка, що впірається в неї, молоточок другим кінцем стукає по ковадлі, а ковадло штовхає стремено. Кісточки зворушують слухову рідкість та пісочок внутрішнього вуха, а сі вже торкають нервові клітки (кінці нервів — струни та клявіші), і таким способом по слуховому нерву переказується мозґові про те, який саме згук в них відбився, коли прийшов з'окола з вуха.

У передньому вусі є ще кілька маленьких залозок, що випускають з себе так зв. сірку. Ся сірка захищає барабанську перетинку від дуже великого згуку. Проте, коли її збірається богато, то вона перешкоджає згукам гаразд проходити до вуха.

Орґан нюху — се внутрішня слизниця носа, де кінчаються волокнини нюхального нерва. Почуваня всього запашного можливо тільки тоді, коли вкупі з повітрям ми втягуємо в ніс надзвичайно дрібні частинки тієї речі, що може пахнути. Сі частинки торкаються кінців нюхального нерва а той передає мозґові почування пахощів (приємних і неприємних, — смердючих). Коли нападає нежить і слизниця хворіє, тоді людина пахощів почувати не може.

Почування смаку добірається через ті горбики (сосочки), що є на язиці. В сих горбиках кінчаються волокнини смакового нерва, що й одержують почування смаку й передають про се мозґові. Таким способом ми розріжняємо солоне, гірке, кисле, приємне на смак і неприємне.

Обмацувати речі і уявити собі дотиком, які вони є зверху — мягкі, шкарубкі холодні, гарячі, колючі, тупі, чи гострі й т. п. — ми можемо через шкуру де є безліч дрібнесеньких сосочків, а в них кінчаються почуваючі нервові волокнини. Хоча сі сосчки є по всій шкурі, отже найбільше їх і найкраще вони одержують ці почування на пучках пальців, на краях губів, на кінчику язика та на долоні. Через те звичайно ми і найчастійше користуємось для обмацування ріжних річий сими частинами тіла.

Взагаліж усі органи почувань приймають і передають мозґові тільки ті почування, що кожен окремий орґан може одержувати і тому тільки при допомозі всіх орґанів людина може уявити собі ті здібности, що має кожна окрема річ. Таким способом, через наші зверхні почування ми можемо пізнавати і досліджувати все те,, що є навкруги нас. Сіж орґани часто й застерігають тіло від тих, чи иншої небезпеки.